

Békefolyamat, Izrael és a norvég házaspár

VISSZHANG - LXVIII. évfolyam, 11. szám, 2024. március 14.

A Párizsban alapított *Magyar Műhely* szerkesztője, a kiváló Márton László belesétált a saját csapdjába. Biztosra vette, hogy az Oslói Szerződést a norvég fővárosban kötötték meg, sőt a tárgyalásokat kezdeményező norvég házaspár talán soha nem is létezett, a szerződést azonban Washingtonban kötötték, nem Oslóban (*Másodszor a békefolyamatról, ÉS, 2024/5., febr. 2.*). Név szerint említettem a házaseleket a lábjegyzetben, mert ma is jelentős politikai aktorok. Igaz, nem illik a lábjegyzet a *Visszhang* rovathoz, mentségemre mondom, nem oda szántam. Márton tévedése apró lapszus, írásomban (*Mi történik, ha Izrael leteszi a fegyvert?, ÉS, 2024/3., jan. 19.*) nem tértem ki Terje Rod-Larsenre, Norvégia volt nagykövetére, aki Kairóban szolgált, és feleségére, Mona Juulra, akit nemrég az ENSZ Gazdasági és Szociális Bizottsága (ECOSOC) elnökének választotta.

Legidősebb fiam Rison Lecionban él a családjával. Az október 7. utáni pokoli arab rakétavihar pánikba ejtette a feleségét. Magyarországra jött, két kislányukkal nálunk keresett menedéket. Az érkezésük után egy közeli óvoda befogadta két unokámat, nagyon méltányos anyagi feltételekkel. Szolidaritásból. A mama rákényszerült, hogy folytassa a napi munkát. Online dolgozik, meg tudta oldani. S a lányok elmélyítették a magyartudásukat. Néhány hete született a tizenkettedik unokám, a pöttöm Liora. Édesanyja, Ziva Azulay a neves marokkói Azulay rabbicsalád leszármazottja. Hogyan került az Azulay család Tel-Avivba? Amikor 1948-ban kikiáltották Izrael Államot, az arab országok elűzték a zsidókat. Öregeket, fiatalokat, nőket, gyerekeket, pedig legalább ötszáz éve éltek egymás tőszomszédságában. Több mint kilencszázezren, vagy inkább egymillióan menekültek el. A zsidó tulajdonban lévő üzemetek, gyárakat, boltokat, lakásokat eltulajdonították, a bankszámlákat, javakat lefoglalták, a zsinagógákat felgyújtották, lerombolták, pogromok törtek ki Jemenben, Szíriában, Egyiptomban, Irakban és másutt. Több száz halott, több ezer sebesült. Az életüket mentő szefárd és mizrachi zsidók egy szál ruhában, a nincstelenségüket hozva érkeztek Izraelbe. A *Nakba* jelentése: katasztrófa. Az volt az igazi Nakba. A zsidó menekültekkel azonban soha nem foglalkozott a nemzetközi közvélemény és a politika.

Leginkább a Transzjordán Arab Légión parancsnoka, Glubb pasa szólította fel az arabokat, hogy hagyják el szegényes falvaikat. John Glubb hadműveleti okból üríttette ki a tervezett arab előrenyomulás területeit, és megígérte nekik a diadalmas visszatérést. De nem így történt, a zsidók megvédték Izraelt. Sokan közülük a német koncentrációs táborokból érkeztek. A Soá túlélői harcoló katonákká változtak. Kardos G. György a bori munkatáborból szabadult, Izraelben a déli fronton harcolt. A náci népirtás egy lapon említése az arabok menekülésével porhintés és gyalázatos kegyeletsértés a náci fajelmélet nevében meggyilkolt sok millió zsidó áldozattal szemben. A 600-650 ezer arab menekült száma időközben sok millióra növekedett. A menekültstátuszt ugyanis a leszármazottak megöröklik. Önálló szervezetet állított fel számukra az ENSZ, azonban az UNRWA (for Palestine Refugees) viselt dolgai miatt újabban sok ország megvonta az anyagi támogatást, mert kiderült, hogy az UNRWA alkalmazottai közül tucatnyian részt vettek az október 7-i terrortámadásban.

Az UNRWA a „*palesztinok*” szervezete. Az arabok nagyon sokáig és nagyon mereven tiltakoztak a palesztin (arabul: *falasztin*, etimológia szerint: *filiszteus*) szóhasználat ellen. 1918-ban az arab delegáció „könyörögve kérte”, hogy a területet csatolják Szíriához. A Párizs környéki békekonferencián az arab delegáció petíciót nyújtott be: „Palesztinát az arab Szíria részének tekintjük, amitől soha és semmikor nem volt elválasztva.” Auni Abdul Hadi az 1939-es londoni konferencián jegyzőkönyvbe mondta: Palesztina nem

arab szó, a cionisták találták ki. A fordulatot a szovjet politika és a KGB tervelte ki, 1964-ben Moszkvában alakították meg a PLO-t (Palesztin Felszabadítási Szervezet), Jasszer Arafatot nevezték ki a vezetőjének, és a szervezetet ellátták fegyverrel. Utódja, Mahmúd Abbász is kapcsolatban állt a KGB-vel. A *Trouw* holland napilap 1977-ben interjút készített a PLO egyik vezetőjével, Zuheir Mohsennel, aki ezt mondta: „Palesztin nemzet nem létezik. Csak politikai és taktikai okból beszélünk palesztin nemzetről, az arab nemzeti érdek miatt mondjuk ezt. A »palesztin nemzetet« állítjuk szembe a cionizmussal.” Zuheir Mohsen egy brosúrával lemaradt.

1941, 2001, 2023. Három könyörtelen agresszió a modern történelemből. A minta azonos, derült égből csapott le a villám. Pearl Harbor, a New York-i ikertornyok, a terrormerénylet Gázából. A japán orvtámadásnak 2403 halottja volt. A New York-i ikertornyokat porig romboló arab merényletben 2192-en veszítették életüket. A 2023 október 7-i mészárlás zsidó áldozatainak száma több mint 1500 a Hamász adatközlése szerint. Soha nem halt meg ennyi zsidó egyetlen napon a Soá óta. De az október 7-i gyilkosságok, kínzások, megerőszakolások és emberrablások kezdenek feledésbe merülni. Pedig a halottak, a sebesültek és a túsok közt is voltak és vannak magyar állampolgárok. Az arab oldalon jóval kevesebb, az izraeliek között több. A túlélők kimentéséért a magyar külpolitika érdemben cselekedett, és bizakodhatunk, szabadul még magyar zsidó tús. Magyarország példásan szolidáris Izraellel 2023. október 7-e óta.

Mark Twain 1867-ben utazott keresztül a Közel-Keleten, ezt írta a Szentföldről:

„Szomorú tájak dolgában Palesztina az első ország a világon. Palesztina zsákruhába öltözve, hamuban üldögél. Názáret lezüllött, a Jordán gázlója körül csak fanatikus sivatagi beduinok búzhódt táborát találjuk, Jerikó semmibe vesző rom. Maga a híres Jeruzsálem is elvesztette régi nagyszerűségét és nyomorult faluvá lett. Palesztina sivár és rút.”

Hatvan évvel később Márai Sándor gyökeresen mást látott, találkozott a születőben lévő zsidó Izraellel. „Ezek az emberek Európában zsidók voltak, sorsból és meggyőződésből voltak azok. Ma, otthon, Palesztinában, másképpen zsidók: kissé úgy zsidók, mintha előléptették volna őket. Zsidókat nagy emberi méltósággal volt már alkalmam látni máshol is, de zsidókat nagy emberi nyugalommal Palesztinában láttam először.”

A radikális változás oka nem bonyolult. Az Oszmán Birodalom 1516-ban foglalta el a területet, tíz évvel a mohácsi csatavesztés előtt, de a Közel-Keleten a török uralom 1917-ig kitartott. A szultáni birodalom és a mamelukoké gyéren lakott, sivatagos szeglete elhanyagolt, mocsaras, maláriás vidék. Amikor a XIX. század végén megindultak az alija-hullámok, a zsidó települések, kibucok művelni kezdték a földeket. Lecsapolták a mocsarakat, meghonosították az öntözéses földművelést, olajfa- és narancsligeteket ültettek, azt kezdték meg, amit ma zöld fordulatnak nevezünk. Az új lehetőségek mágnesként vonzották a szomszédokat, megkezdődött a nagy arab migráció. 1800-ban mindössze 246 ezer arab, zsidó és keresztény élt a területen, de 1922-ben már 745 ezren, majd a brit mandátum évtizedeiben (1922–1948) legálisan és illegálisan több millió arab vándorolt be az akkor brit fennhatóság alatt álló országba.

1950-ben Gáza városban mindössze 25 ezren laktak, ma félmillióan. Ugyanebben az évben 245 ezren éltek a Gázai övezetben, a mai adatok szerint 2,1 millióan, a fele 18 évesnél fiatalabb. A helyzet elképesztő. Pedig gazdasági tervekben nem volt hiány. Eltervezték, hogy a földközi-tengeri partvonalon szállodasorok, üdülőközpontok, turisztikai centrumok épülnek ki, Gázában nagy forgalmú mélytengeri kikötő, ahová konténerszállító vasútvonalak futnak be Jordánián és Szaúd-Arábián keresztül, hogy elkerüljék a Hormuzi-szorost az Indiai-óceán irányából, és megépítik a Ben Gurion-csatornát a Vörös-tenger felől, a Szezi-csatorna párjának. Gáza valamikor a kínai Selyemút egyik levantei kikötője volt. A turisztikai, ipari és kereskedelmi beruházásokból nem lett semmi, az irdatlan összegű folyamatosan érkező segélypénzekből 600 km beton alagút, rakétakilövő-állások, fegyverszállítmányok, robbanóanyagok lettek. A lakosság nyomorúságos körülményei állandósultak.

Sokan látják másképpen a Közel-Kelet politikai, etnikai és gazdasági realitásait, mint ahogyan eddig kifejtettem. Joguk van hozzá. Mint ahogyan nekem is a saját véleményemhez. A II. világháború utáni nemzedékben születtem, késő kamasz koromban tudtam meg, hogy zsidó (származású) vagyok. Azon az úton, ami visszavezetett önmagam identitásához, egyetemi professzorom, Emmanuel Levinas indított el. A Sorbonne nanterre-i fakultásán tanított, és filozófiai munkásságában a Talmudot és a fenomenológiát kapcsolta egymásba. Párizsban jóval egyszerűbb volt a visszatérés a zsidó gyökerekhez, ott nem deformálta a múltat a II. világháború után berendezkedő „szocialista internacionalizmus” diktatúrája, nem volt tabu a zsidó identitás keresése, és nagyon sok irányzat, számtalan szervezet létezik, meglepő nyugalomban és békességben férnek meg egymás mellett. Európa legnagyobb zsidó közössége Franciaországban él, félmillió ember. Egy tekintélyes ernyőszervezet, a CRIF fogja össze és képviseli a zsidó szervezetek, szövetségek nagy többségét.

Franciaországi tapasztalataim alapján 1988 tavaszán úgy éreztem, hogy eljött az idő egy magyar világi zsidó szervezet megalapítására, amiben a társaim mellett kezdeményező szerepet vállalt Mezei András. Aczél György másképp gondolta. A szervezőket nyomás alá helyezték. Egy új zsidó szervezet felerősíti az antiszemitizmust a magyar társadalomban, mondta Aczél. Aláírásgyűjtésbe kezdtünk, a felhívás szövegét Keresztury Dezső írta. Gyorsan gyűltek az aláírások, néhányukra jól emlékszem: Illyés Gyuláné, Jancsó Miklós, Esterházy Péter, Mészöly Miklós. Sportolók, történészek, matematikusok, képzőművészek. A közismert személyek támogatása megvédte a szerveződést. Aczél visszakozott, Pozsgay Imre viszont mellénk állt. A Belgrád rakparton helyet adott a megbeszéléseknek. A szervezők a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület nevet választották, így alakult meg a Mazsike 1988 novemberében Budán, a Várban, az MTA dísztermében. Sok százan vettek részt az alakuló közgyűlésen, a tagok száma hamarosan meghaladta az ezret.

Nagy szimpátiával figyelte a Mazsike működésének kezdeti lépéseit Kardos G. György. Az esküvői tanúm volt a Dohány utcai zsinagógában. Kérdeztem tőle valamikor, hogy a könyvének címe – *Avraham Bogatir* hét napja – szándékosan utal-e a Bibliát megnyitó hét napra és Ábrahámra. Persze – válaszolta Kardos G. György. Hét napig tartott a teremtés, és Ábrahám lett a nép ősatya. Az *Avraham Bogatir* nagyszerű könyv. Egyik olvasata egy teremtéstörténet, annak megírása, hogyan született meg a zsidó állam, Izrael. Így bukkan fel a könyvben Menachem Begin, de áldokumentum is, az egyik kivégzett angol tiszt a Charles Coutts nevet kapta kölcsönbe. A valódi Charles Coutts a Magyar Rádió angol adásának volt a szerkesztője.

Jegyzetek

1. Az oslói titkos diplomáciai tárgyalásokról J.T. Rogers színdarabot írt, a rendező Bartlet Sher. Közösén dolgozták fel később tévéjátéknak. Mindkét változat címe: *Oslo*.
2. Az AI helyesbített, a tanulmányom (*Mi történik, ha Izrael leteszi a fegyvert? ÉS*, 2024/3.) egyik állítása nem pontos. A Hamász éves költségvetése nem 2.5 md. dollár, hanem annak sokszorosa.
3. György Péter: *Apám helyett*, Magvető, Budapest, 2012, 42. o.
4. A Nakba és Holokauszt bármiféle összevetése értelmetlen.
5. 2024 januárjában Németország, az Egyesült Államok, Hollandia, Kanada, Ausztrália, Nagy-Britannia, Franciaország és Finnország megszüntette az UNWRA pénzügyi támogatását.
6. Mark Twain: *Jámbor lelkek külföldön*, Művelt Nép Kiadó, Budapest, 1954.
7. Márai Sándor: *Istenek nyomában*, Révai Kiadó, Budapest, 1937.
8. Emmanuel Levinas legtöbb *Talmud*-tanulmánya (*lectures talmudiques*) először a *Colloque des intellectuels juifs de langue française* előadásán hangzott el. A tanulmányi hetek előadásait a Gallimard Kiadó rendszeresen megjelentette, önálló kötetekben.

9. Amos Kenan izraeli író a régi *Erec Israel* illatát érezte meg Kardos G. György könyvében.